

De klederdrachten van Friesland

Voor het Friesch Genootschap heeft de heer Nicols Ottema, secretaris van het Friesch Genootschap en het Cochen-huis een boekje over het Friesch klederdrachten geschreven. Dit boekje kan gratis worden afgeleverd op aanvraag van de redactie van het Friesch Genootschap, welke in het Cochen-huis wordt opgesteld en verspreid, in de loop van de zomer gesond zal zijn.

De klederdrachten van Friesland zijn een belangrijk onderdeel van de Friesche cultuur. Het boekje van Nicols Ottema geeft een uitgebreid overzicht van de verschillende klederdrachten die in Friesland worden gedragen. Het boekje is geschreven in het Friesch en is bedoeld voor de leden van het Friesch Genootschap en de belangstellenden in het Friesch klederdrachten. Het boekje is een belangrijk document voor de Friesche cultuur en de geschiedenis van Friesland.

Leuwarder archievenhouderij gebroeders Ottema, uitgever van de heer Ottema, in Friesch Straat, Plat. 278.

De klederdrachten van Friesland zijn een belangrijk onderdeel van de Friesche cultuur. Het boekje van Nicols Ottema geeft een uitgebreid overzicht van de verschillende klederdrachten die in Friesland worden gedragen. Het boekje is geschreven in het Friesch en is bedoeld voor de leden van het Friesch Genootschap en de belangstellenden in het Friesch klederdrachten. Het boekje is een belangrijk document voor de Friesche cultuur en de geschiedenis van Friesland.

Eghe Leuwarder ingeprenten met Friesch en met Ottema.

De klederdrachten van Friesland

Voor het Friesch Genootschap heeft de heer Nanne Ottema, conservator van het Princessehof en het Coulon-huis een lezing over het Friese costuum gehouden. Deze lezing kon gezien worden als de voorloopster van een expositie van de complete Friese klederdracht, welke in het Coulonhuis wordt opgesteld en vermoedelijk in de loop van de zomer gereed zal zijn.

Er is waarschijnlijk geen land ter wereld, waarvan de klederdrachten door de eeuwen heen zo goed bekend zijn en zo volledig kunnen worden gereconstrueerd als Friesland. De historische bronnen daarvoor worden hoofdzakelijk gevonden in Friesland zelf.

Wij hebben daarbij rekening te houden dat de Friese Statenbond in de vroege Middeleeuwen — de tijd van de Friese Koningen „Radbout” en „Aldgillus” — zich wel over een meer dan 10 maal grotere oppervlakte uitstreckte als de tegenwoordige provincie Friesland.

In het Zuiden werd deze Opstalboomse Statenbond der zeven Vrije Friese landen begrensd door het Sinkval, de Zeeboezem in Zeeuws Vlaanderen, waardoor de toegang liep tot de havens van Sluis en de Zuid-Nederlandse steden: Brugge, Gent, Yperen. enz. die in de Bourgondische tijd zo'n grote invloed hadden op het toen aangrenzende Holland en Friesland. Noord-Oostwaarts strekte deze Statenbond zich uit tot het Deense Vikinger rijk op het Schiereiland Jutland. De landenstreeknamen Oost- en Noord Friesland zijn zeker rudimenten van deze Oude Friese Statenbond.

Enige originele portretten in Friese kleding, die ik geruime tijd geleden in eigen voorouder-bezit aantrof en de vrijwel onuitputtelijke voorraad voorbeelden op dit gebied in het Friesch Museum brachten mij op het idee van een costuumstudie.

Een vraag naar een boekje over dit onderwerp door de Redactie van de Heemschut-Serie deed mij besluiten hierop in te gaan. Mijn verzamellust deed mij spoedig inzien, dat daarnaast een goed geordende verzameling klederdracht-afbeeldingen moest kunnen worden getoond, die door een chronologische opstelling de bezoekers de gelegenheid moet geven het onderling verband tussen de verschillende elkaar verdringende klederdrachten na te gaan.

De bezoeker krijgt dan tevens de gelegenheid de achtereenvolgende cultuurinvloeden en modes uit de omgelegen landen te kunnen volgen.

Ik had voor en na, bij de portretten uit eigen familie, enige originele portretten van andere Friese families verzameld en heb die collectie aangevuld met door de kunstschilder Nico Huppes in gouache-techniek uitgevoerde copieën van portretten in bezit van: H.M. de Koningin, van dr. E. van Welderen baron Rengers op Epema-state te Ijsbrechtum, van de Van Harinxma thoe Slooten Stichting op Harinxma-State te Beetsterzwaag, van de Van Wageningen collectie op Dekema-State te Jelsum, van de Bergsma-verzameling uit Friesma-State, vroeger te Idaard, thans in het Princessehof en van vele particuliere Friese families, terwijl ik om de gapingen te vullen vele klederdracht-portretten uit het Friesch Museum door Huppes heb doen copiëren.

De betekenis van de portretgallerij in het Coulonhuis is haar compleetheid en chronologische indeling waaraan zij, evenals de chronologische porselein-verzameling in het Princessehof, haar instructieve waarde zal ontlennen. Het is van belang na de bestudering van de chronologische collectie klederdrachten in het Coulonhuis naar het Friesch Museum te gaan en de originele portretten, die men door het bestuderen der chronologische collectie in zijn juiste verband kan plaatsen, ook in originali te bezien. Ook doet men verstandig de aangeklede poppen in kleder-

dracht uit de 18e en 19e eeuw in het Friesch Museum goed te beschouwen. Het is de bedoeling voor de uitstalling van de klederdracht in het Coulonhuis alsnog een vitrine in te richten, evenals voor de lijfsieraden.

Ik hoop de opstelling in het Coulonhuis gereed te hebben vóór Juli 1949, waar ze op werkdagen geregeld te zien zal zijn. Het Heemschut-boekje hoop ik te kunnen uitgeven vóór December 1949. De indeling van portret-gallerij en Heemschut-boekje zijn gelijk.

De beschrijving van de klederdrachten van een volk is als het ware een borduursel, gewerkt op het stramien, de ondergrond gevormd door de cultuurgeschiedenis van dat volk.

De tekeningen waarnaar dit borduursel moet worden gewerkt worden verstrekt door de bronnen, die voor ieder tijdvak verschillend zijn. Soms zijn ze vaag en moeten ze aangevuld worden met vergelijkingen, waarop wij min of meer gewaagde hypothesen en onderstellingen opbouwen. Dit geldt in de eerste plaats voor de archeologische tijd, die voor de kleding eindigt omstreeks het jaar nul.

Reeds met het begin van onze jaartelling, als de Romeinse cultuurstroom ons land bereikt, beginnen de gegevens uit verschillende bronnen rijkelijker te vloeien. Deze nieuwe bronnen zijn van tweërlei aard. In de eerste plaats afbeeldingen op Romeinse grafstenen, zegezuilen en in kleine bronsjes enz., in de tweede plaats in teksten van Romeinse schrijvers.

De daaraan volgende cultuurstroom werd hier gebracht door de eveneens uit het Zuiden opdringende Franken, die Nederland onderwierpen, als beschermers der Christelijke Godsdienst. De klederdracht dezer Germaanse volksstam moet te vergelijken geweest zijn met die der Friezen, tot welke veronderstelling wij te meer gerechtigd zijn, aangezien de centrale figuur uit deze tijd, de Frankische Keizer, Karel de Grote, de vrijheidsheld der Friezen is geweest.

Als bronnen hebben wij hier de verluchting van gebedenboeken, levensbeschrijvingen en andere geschriften, meest van kloosterlingen en andere geestelijken. Dit tijdperk, dat der indirecte Romeinse invloed, begint pl.m. 400 en loopt tot pl.m. 1100.

De tijd van pl.m. 1100 tot pl.m. 1350 heb ik gedoopt: die der ridders en minnestreels. Geen van beide komen echter in Friesland voor; alleen enkele afbeeldingen bewijzen, dat de cultuurstromingen van deze tijd hier niet geheel onopgemerkt zijn gebleven.

Van overwegend belang is de invloed, die uitgaat van de grote luxe, in de kleding van de Bourgondische hofdignitarissen, die steunden op de rijkdommen der poorters in de Zuid-Nederlandse steden: Brugge, Gent, Yperen, Antwerpen, enz.

Deze tijd van pl.m. 1350 tot pl.m. 1550 is de klassieke tijd van de oud-Friese klederdracht, die door de Oostfrieze Edeling Jonker Unico Manninga in afbeeldingen is vastgelegd in het z.g.n.

Manninga-Trachtenbuch, waarvan twee originele copieën bekend zijn.

Door een Oostfries geschreven, geeft het in de eerste plaats Oost-Friese klederdrachten weer. Uit de Anhang blijkt echter, dat in alle Friese kronieken gedeelten tekst en afbeeldingen uit het Manninga Trachtenbuch zijn overgenomen, aangevuld met enkele speciaal op midden Friesland betrekking hebbende bijzonderheden.

Wij mogen hieruit m.i. concluderen dat deze drachten tot in de 19e eeuw steeds aangehaald onder de benaming van „de Oude Friese Klederdracht o.a. op de katoenen doek omstreeks 1830 te

Huizum met deze voorstellingen bedrukt, ook hier in de 14e en 15e en 16e eeuw gedragen zijn. Zie de Friese Kronieken van Ubbo Emmius, Pierus Winsemius, M. Hamconius, Cornelis Kempius Doccumensis en anderen.

Ook de 14e eeuwse Friese boetetaxen spreken reeds van oude kledingstukken als „hrnetse”, vrouwehaarnet, „sondesna”, buikgordel e.d.

De Friese oorkonden uit de 15e 16e eeuw, uitgegeven door Dr. P. Sipma, de testamenten, de inventarissen, de boedelscheidingen, de koopacten enz. bevatten allerlei bewijzen dat de sieraden van de oud-Friese kleding ook hier bekend waren.

De met goud beslagen riemen, gespen, knopen enz. enz. komen herhaaldelijk hierin voor.

Illustraties:

- Leeuwarder architectenbouwkundig tekenaar, overgrootvader van de heer Ottema, in Franse dracht. Pl.m. 1790 [[NO 25011](#)]
- Rijke Leeuwarder burgerdame met Fries oorijzer en muts 1837, oud-tante van de heer Ottema [[NO 25114](#)]

Leeuwarder courant : hoofdblad van Friesland
07-05-1949

